

A franciaországi magyarság létszáma

A Franciaországban élő magyarok (magyar anyanyelvűek) pontos számát megállapítani, sajnos, nem lehetséges. Ennek két oka van: az egyik, hogy a magyarság a világháború óta nemcsak egy országból indult ki a francia földre szerencsét próbálni, hanem *ötből*, a másik, hogy a francia statisztikai szolgálat nem fordít elég gondot a külföldiek adatainak felvételére és közzétételére.

Kétségtelen, hogy az összeomlást követő gazdasági krízis nemcsak Magyarországon, hanem az utódállamokban is igen sok magyarnak nyomott vándorbotot a kezébe. Az Északamerikai Egyesült Államok határait jóformán hermetikusan elzárták előlünk, Kanada és Délamerika felől pedig még nem érkeztek meg azok a hírek, amelyek később a kivándorlókat olyan nagyszámban csábították arrafelé. Maradt hát Franciaország, amelynek egyre csökkenő tendenciájú népessége nem tudta pótolni a nagy háborús vérvesztéseget és amelynek észak-északkeleti elpusztított vidékét a német hadikárpótlásból gyors ütemben igyekeztek felépíteni. Azonkívül a mindig is meglévő és a háború alatt természetszerűleg lekötött kivándorlási láz, a határokon innét és túl is, megint elfogta az embereket: fehérebb s nagyobb szelet kenyeret keresni a Szajna felé indultak. Az egykori magyar Felvidék leállított gyáraitól, Erdélyben, Délvidéken állásukból kiszorított értelmiségi, műszaki és szakmunkás rétegek hosszú sorokban érkeztek Parisba, a bányavidékekre

s egyéb ipari gócbokba. A magyarság száma egyre növekszik és ellenőrizhetetlen híradásaink már 50—80,000 magyarról szólnak, hogy a harmincas évek elején bekövetkező újabb gazdasági válság az itteni munkapiacról is kiszorítsa a külföldiek nagy részét. Ezek pedig vannak elegen: az 1926-os népszámlálás idején 2.500,000 idegent mutattak ki Franciaországban.

Így szinte csodálatos, hogy a francia statisztikai szolgálat nem igyekszik pontosabb, kimerítőbb és részletesebb adatokat is megszerezni és közzétenni a tekintélyes számú külföldről, akiknek szociográfiai feldolgozása pedig igen jelentős volna a francia munkáskérdés stb. szempontjából is.

A külföldiek számbavétele alkalmával a francia kérdőív mindössze csak az *állampolgárság* iránt érdeklődik, („... les étrangers sont classés suivant la nationalité“)¹ s egyáltalában nem érdeklődik az illetők anyanyelve, vagy nemzetisége iránt, amire pedig feltétlen szükség volna, különösen ha vegyes nemzetiségű államok polgáraitól van szó. A másik hiány, hogy még ezeket sem sorolja fel megyénként, vagy éppen községenként (mint teszi azt a kitűnő magyar statisztika), hanem mindössze az *összes* külföldiek számát adja meg megyénként.² Ennek következtében a rendelkezésünkre álló népszámlálási anyag meglehetősen ösztövé.

A Franciaországban élő magyarságra vonatkozó első adatunk 1833-ból való, amikor 1400 „Austro-hongrois“-t mutattak ki *Parisban*. 1851-ben az Ausztria-Magyarországból és Németországból való külföldieket együtt mutatják ki 12,245, 1861-ben pedig 27,097 fővel. 1881-ben Ausztria-Magyarország

¹ Henri Bunle: Les étrangers en France d'après les recensements de 1921 et 1926. (Bulletin de la statistique de la France, 1927 jan. 198. oldal.)

² „En ce qui concerne les étrangers, on ne publie ordinairement que le nombre total des étrangers par département, sans distinctions de nationalité.“ (Bulletin. . . 197. oldal.)

megint külön szerepel 4982 lélekkel, de ezekből az adatokból még hozzávetőlegesen sem állapíthatjuk meg, hogy mennyi volt köztük a magyar. Végre 1901-ben mutatják ki először külön a magyarokat, 1306-ot számlálva meg Parisban. A háborúelőtti utolsó adatunk 1911-ből való, amikor 1257 férfi és 600 nő, összesen tehát 1857 magyar számoltatott meg. Az 1921 március 7-én tartott háború utáni első népszámlálás azonban már mindössze csak 155 férfit és 79 nőt, összesen tehát 234 magyar állampolgárt talált, akikhez számolhatjuk még a Nagy-Párishoz tartozó, ú. n. Szajna megye (Departement de la Seine) területén élőket, akiknek a száma ugyanakkor 44-volt, 23 férfi és 21 nő.¹ Az előző évekre vonatkozóan még megjegyezhetjük, hogy Paris környékén 1901-ben 105, 1911-ben 206 magyar élt.

Egész Franciaországban 1901-ben 1940, 1911-ben 3170, 1921-ben azonban már mindössze csak 630 magyart számoltak meg, akik közül 129 élt Elzász-Lotharingia területén. Ezek közül 391 volt férfi és 239 nő és 53 gyermek.² Semmiféle további demográfiai adatot nem találunk erről a magyar kivándorlókról, csak az 1927 januárjában tartott és a földművelésügyi minisztérium által lebonyolított idegenösszeírás révén nyerünk valamivel pontosabb tájékozást a magyarság eloszlásáról és létszámáról, valamint foglalkozásáról.³ Az 1926-os népszámlálás alkalmával ugyanis mindössze annyit állapított meg a francia statisztikai szolgálat, hogy 13,417 volt a magyar állampolgárok száma, az ország

¹ Az egyes elővárosokban eloszlásuk a következő volt: Asnières 6, Boulogne 1, Clichy 3, Colombes 2, Courbevoi 1, Levallois Pt 2, Neuilly. S.-Seine 9, Perteaux 1, Ivry sur S. 1, Montreuil 3, Nogent-sur M. 1, St. Maur — des — F. 1, Sceaux 5, Vauves 3, Ville-juifs 1, Vincennes 4. (Lásd: M, Galmiche: Les étrangers dans l'agglomération parisienne d'après le recensement de 1921. — Bulletin. . . 1922 ápr. 297. s köv. o.)

² Bulletin... 213. o.

³ Ministère de l'agriculture: Enquête sur les étrangers. — Paris, Imprimerie Nationale. 1929.

lakosságának tehát 0.5 %-a. A 2.505,335 külföldiből ezenkívül kimutattak 32,989 csehszlovák, 13,249 román és 15,138 jugoszláv állampolgárt.¹ Miután azonban ezekben az új vagy megnagyobbodott államokban az állam többségét alkotó népcsoportok tagjainak elhelyezkedése és megélhetése természetesen határozottan könnyebb, sőt előnyös volt, a kivándorlottak nagy része ezeknek az államoknak a nemzetiségeiből került ki. Így hát — bár pontos adatokkal nem rendelkezünk — biztosan állíthatjuk mégis, hogy az utódállamokból Franciaországba került bevándorlók tekintélyes része magyar anyanyelvű.

A földművelésügyi minisztérium összeírása a mezőgazdaságban és iparban foglalkoztatott külföldiekre, férfiakra, nőkre és a 13 évesnél idősebb gyermekekre vonatkozott.² 1927 januárjában, eszerint az összeírás szerint, 12,889 *munkavállaló* magyar állampolgár, illetve ilyenek iskolás gyermeke³ élt Franciaországban. Kimaradtak azonban ebből a számból az értelmiségi csoportok, a napszámosok, a pincérek, az önálló iparosok, az alkalmi munkából élők stb., akiknek a száma pedig, mint minden emigrációnál, elég tekintélyes.

Az egyes vármegyékben (département) való megoszlásuk és a különböző foglalkozási ágakban való elhelyezkedésük a mellékelt táblázatból látható. Összes számuk a vidéken 5688.

Feltűnő, hogy milyen kevesen helyezkedtek el a mezőgazdaságban: 68 földbirtokos (?), 39 bérlő és 106 földmunkás, akiknek a kezén mindössze 110 hektár föld van tulajdonban és 440 hektár bérletben.

¹ Georges Manco: Les étrangers en France. (Colin, 1932, Paris — 141. o.)

² „Compter les hommes, les femmes et les enfants de plus de treize et non uniquement le chef de famille“ — adja az utasítást a számlálólapon.

³ „Ces chiffres doivent viser tous les enfants étrangers en âge de scolarité (six ans à treize ans) que leurs parents exercent une profession agricole, industrielle ou commerciale“ — mondja a számlálólapon utasítása.

VÁRMEGYE (département)		Föld- tulajdonos	Bérlő	Mezőgazd. munkás	Vasbánya- munkás	Szenbánya- munkás	Fémparti munkás	Egytőrtartó munkás	Kézműipari munkás	Egyéb munkás	Gyermek- nyilvánt. iskolákban	Gyermek- magn- iskolákban	Iskolába nem járt gyermek	Összesen
Ain	1		1				2	3		5				12
Aisne				26			2	20	5	10	8			71
Allier				1				1	1	4				7
Alpes (Basses)					6					9	3			18
Alpes (Hautes)					4					9	2			16
Alpes-Maritimes				2				5	15	9	1			32
Ardèche							19		2				2	31
Ardennes			8											6
Ariège				2						1				1
Aube				2				1	2	1				6
Aude									3		6			1
Aveyron						25	6							40
Belfort (Territoire)				6			14	2	1	1	4			27
Bouches-du Rhône							2	3	3	16	4			22
Calvados				2	3		6	1	14	4	4			36
Cantal						2		5	1		2			10
Charente									1					1
Charente-Inférieure			1						7	4				12
Cher							2							2
Corrèze														2
Corse				2				2						4
Côte-d'or							3	10	16	9				40
Côtes-du-Nord							5		7	15	2	2		31

VÁRMEGYE (département)		Föld-, bányaföldadónos	Bérlő	Mezőgazd. munkás	Vasbánya-munkás	Szénbánya-munkás	Fémipari munkás	Építőipari munkás	Kézműipari munkás	Egyéb munkás	Gyermeknyilvántartás iskolákban	Gyermeknyilvántartás iskolákban	Iskolában nem járt gyermek	Összesen
Creuse				1										1
Dordogne		2	20	2							2			26
Doubs							8			7		2		24
Drôme										2				3
Eure				1			2			1				3
Eure-et-Loir				1			8	1		6	2	2		36
Finistère														
Gard														
Garonne (Haute-)			6		9		1			3	2	1		17
Gers				3			6							15
Gironde				1			6							3
Hérault										9				16
Ille-et-Vilaine				2			1			1				9
Indre							1							1
Indre-et-Loire										1	1			3
Isère							2	1	24	106	1	1		134
Jura	62							1						63
Landes														2
Loir-et-Cher														
Loire			3	1	1	18	8	28	29	29	2	2		92
Loire (Haute)			2											2
Loire-Inférieure							17							17
Loiret				5			10		6	2				23

VÁRMEGYE (département)	Föld-, bányá- túladonos	Bérlő	Mezőgazd. munkás	Vasbánya- munkás	Szénbánya- munkás	Fémipari munkás	Építőipari munkás	Kézműipari munkás	Egyéb munkás	Gyermekek nyilvánt. iskolákban	Gyermekek iskolákban	Iskolába nem járt gyermekek	Osszesen
Lot			4										
Lot-et-Garonne													
Lozère													
Maine-et-Loire						1		2	1		2		4
Manche								1	1				7
Marne			1			2		2	8	2			15
Marne (Haute)									1				2
Mayenne													
Meurthe-et-Moselle			2	31		25	1	10	5	15		2	91
Meuse							1	6	2	1			10
Morbihan													
Moselle			2	30	345	13	22	43	25	107			587
Nièvre			1			3			4	1			9
Nord					316	119	47	301	392	123	27		221347
Oise			4			3		4	6				17
Orne				7				3	3				13
Pas-de-Calais			3		951	47	110	97	52	203	153	18	1634
Puy-de-Dôme								4	5				9
Pyrénées (Basses)									3				3
Pyrénées (Hautes)						1							1
Pyrénées-Orientales													
Rhin (Bas)						66	39	20	142	22	1		290
Rhin (Haut)					41	13	16	11	43	10			135

VÁRMEGYE (département)	Föld-, bányá- tulajdonos	Bérlő	Mezőgazd. munkás	Vasbánya- munkás	Szénbánya- munkás	Férfipart munkás	Építőipari munkás	Kézműipari munkás	Egyéb munkás	Gyermekek nyilvánt. iskolában	Gyermekek iskolában	Iskolába nem járt gyermekek	Összesen
Rhône						5		21	11	2			69
Saône (Haute)			1			2			4				7
Saône-et-Loire			1	2		1		1	1	1			10
Sarthe			1						1				2
Savoie					1								4
Savoie (Haute)			2					4	2				8
Seine-Inférieure			1			11		3	10	2	4		31
Seine-et-Marne			3			3		6	5		1		18
Seine-et-Oise			10			237	3	82	206	116		124	778
Sèvres (Deux-).						7		1	2				2
Somme							3	1	2				13
Tarn													
Tarn-et-Garonne													
Var.						2	1	1	9				13
Vaocluse													
Vendée					1				3				4
Vienne													
Vienne (Haute)													
Vosges			8					1	2	6			17
Yonne			4				1	2					7
Összesen	68	39	106	82	1696	710	640	791	1239	653	193	171	5688

Legtekintélyesebb csoport a szénbányászoké 1696 fővel, 710-en dolgoznak a fémiparban és 640-en építkezéseknél. Ezernél többen élnek a két bányamegyében: *Pas-de-Calais* és *Nord* területén.

Hozzájuk számítva a Paris területén (Departement de la Seine) megszámlált 6851 magyart, akiknek részletes foglalkozási adatai nincsenek feltüntetve, mindössze annyi, hogy közülük 46% munkás, 7% alkalmazott, 27% szabadfoglalkozású meg tőkés és 20% munkaadó, akkor láthatjuk, hogy ez az összeírás mindössze 12,549 magyarról ad számot, akikhez járul még a 340 párisi iskolásgyermek, összesen tehát 12,889 lélek.

Ha figyelembe vesszük azonban, hogy az előző évbéli népszámlálás alkalmával kimutatott 2.500,000 külföldivel szemben ez az ipari összeírás mindössze 1.350,000 külföldit ölelt fel, úgy a legobjektívebb becsléssel is a magyarság fenti számához aránylagosan legalább 12,000-et kell hozzászámolnunk, vagyis azt mondhatjuk, hogy — ha az utódállamokból idekerült magyarságot nem is vesszük figyelembe — *Franciaországban legalább 25,000 magyar anyanyelvű magyar állampolgár él*; az utódállamokból kivándorolt, de itt nem-magyarnak elszámolt testvérekkel együtt azonban az 1930-as évek elején a magyarság megközelíthette az 50,000-es lélekszámot.

Dr. vitéz Nagy Iván